FOLKLORE VAN BONAIRE

DOOR

JHR. L. C. VAN PANHUYS

Het liefst had ik reeds in den titel vermeld — maar die zou dan wat omslachtig zijn geworden — dat het Pastoor W. L. de Barbanson uit Rincon is ¹⁾, die deze gegevens heeft verzameld. Ik noemde zijn eerwaarde als berichtgever in het stukje, over aanvulling van folklore-mededeelingen uit Nederlandsch West-Indië, in de Mei aflevering 1933 van De West Indische Gids. Nu de daarin uitgesproken verwachting, dat de heer de B. méér op dit gebied zou inzenden, in vervulling is gegaan, moge ik hier iets over zijne opvattingen laten voorafgaan. Hij schrijft, dat wij met zijne gegevens erg voorzichtig moeten zijn, omdat hij vakman, noch filoloog of ethnoloog, noch folklorist of iets van dien aard is. Hij heeft zijn philosophische en theologische studies gemaakt en ziet als gewoon ontwikkeld mensch met belangstelling de hem omringende wereld aan. Wanneer men nu persoonlijk wat interesse heeft voor papiamentsche uitdrukkingen en wat volksgebruiken, wordt daarmee, zegt de heer d. B., geen vakwerk geleverd.

Onze bescheiden en welwillende berichtgever vervolgt, dat hij zoo mogelijk heeft geprobeerd een volksliedje op te vangen, en dan naar een ander is gegaan, die er niets mee had uit te staan, met de vragen: Ken je dat liedje? Zing het eens? Dan bij voorkeur een curaçaenaar en een bonairiaan. Hij gelooft, dat het wel van belang zou zijn er een arubiaan in te betrekken, juist omdat het volk van Aruba een ander volk is dat toch dezelfde taal heeft, maar hij had op het oogenblik geen arubiaan in de buurt.

Daar belangstellenden en onbevooroordeelden de beste waarnemers en verslaggevers zijn, acht ik den arbeid van den heer d. B.

¹⁾ Het zal den lezer met mij spijten, dat de heer de B. in April d.j. is overgeplaatst naar het fransche eiland St. Bartholomy, te Lorient. Hij heeft echter, behalve de hier opgeteekende, nog vijf liedjes laten volgen, die ik eveneens aan De W. I. Gids ter plaatsing zal aanbieden.

belangrijk. Zelf ben ik evenmin vakman, enz., maar uit belangstelling verleen ik gaarne mijne bemiddeling.

* * *

1. De inzender vangt aan met een aardig versje, eigenlijk een liedje; de muziek ontbreekt echter (ik hoop, dat die later zal volgen?). Wanneer u zoo dadelijk het eerste couplet leest, dat als u wat fransch en esperanto, of beter nog wat spaansch, kent, gemakkelijk is te verstaan, moet u er o.m. aan denken, dat de e in frances en hollandes als ee klinkt; de o in vapor als oo.

Nos ta bai Holanda
cu vapor frances
su master ta di oro
bandera holandes.

cu vapor frances is: met de fransche stoomboot. Ik beproef echter een vrije vertaling; als ik het goed aanvoel, laat de bonairiaan-samensteller in het versje zijn symphatie voor zijn nederlandsch onderdaanschap uitkomen.

Wij gaan naar Holland (met de boot)
De stoomboot, die is fransch
De mast is (heelemaal) van goud
De vlag: nederlandsch!

Het tweede couplet is rijmloos en moeilijker verstaanbaar:

Ponchi riba ponchi
hende riba hende
sombre cu sinta preto
Holanda nos ta bai.

letterlijk: pontje op pontje; mensch op mensch; hoed met zwart lint; wij gaan naar Holland.

Kunnen deze telegram-uitdrukkingen in een vrije vertaling beter uitkomen? Ik waag het er op, de bedoeling van het versje als volgt weer te geven:

Er vaart nu pont na pontje aan
Aan boord klimt mensch na mensch
Wij dragen 'n hoed met mooi zwart lint
„Naar Holland” is onz' wensch.

2. Bij het tweede liedje, hieronder, wordt in de handen geklapt. Het kan tot gewoon pandverbeuren dienen, maar ook zóó worden gespeeld, dat de deelnemers in een grooten kring zitten, en het pand (waarvoor ze nooit brood gebruiken al hebben ze het woord als variatie) naar iemand toegooien, die het opvangt en dan in het midden moet komen zitten. Deze laatste werpt het daarna een ander in den schoot, tot allen in het midden zijn. Willen de deelnemers op dat oogenblik het spel voortzetten dan geschiedt dit andersom, totdat allen weer in een kring in het rond zijn komen te zitten.

Mi ta tira es pand (pam) aqui
 pa Maria se cohe
 si Maria no cohe
 pégo lo pégo bon pegá
 cocolelabo adon de ba (3 ×).

d.i.: Ik gooi dit pand (dit brood) hierheen
 dat Marie het op kan vangen
 als Maria het niet vangt....

De twee laatste regels zijn niet vertaald. Pegá beteekent: vastkleven, vast blijven zitten.

Er is een variatie: alome cocolome
 suco larga mira
 e bon cu mucha no hole
 pasobra e coco ta coco putri.

De drie laatste regels beteekenen letterlijk: Suiker laten zien; het is goed dat het kind (het meisje, of de jongen) niet ruikt, want de kokosnoot is rot.

3. Er volgt nu een liedje waaraan geen spel verbonden is:

Quen lo laba tajor
 caiman djucu, djucu caiman
 Ta poeshi lo laba tajor
 caiman djucu, djucu caiman
 Ta quen lo Peña cabeí
 caiman djucu, djucu caiman
 Ta poeshi lo Peña cabeí
 caiman djucu, djucu caiman.

Vertaling: Wie zal 't bord wasschen? Poes zal 't bord wasschen.
 Wie zal de haren kammen? Poes zal de haren kammen.

Een djucu is een vrucht die op de noordkust van Bonaire veel aanspoelt, wel wat lijkt op onze bruine kastanje maar platter is van vorm en iets groter. De vrucht heeft een zwarten kring aan den kant, en boven en onder een licht bruine ronde vlek; ze wordt wel als talisman gedragen en heet dan „contra”. Er zouden door den talisman bepaalde ziekten uit het lichaam worden „getrokken”. De heer de B. weet niet, of djucu in het liedje met den talisman verband houdt. Jammer genoeg, vertelt de heer de B. ons niets van den kaaiman in het volksgeloof.

4. Het vierde is een „simidam”-liedje. Simidam is een bonairiaansch woord voor seú, het oogstfeest. Die liedjes worden ook bij het maissnijden zelf al gezongen; en na het snijden, bij het „magasino”, waar de arbeiders hun vreugde uiten door den wapa-dans. De „wapa” wordt in meerdere rijen op en neer gedanst. Men stelle zich een rij voor van b.v. tien met elkaar gearmde personen; daartegenover, met de gezichten naar elkander toe, een tweede rij van 10 personen. Gaat de eene rij vooruit, dan begeeft de andere zich achterwaarts. De rijen blijven dus bij elkander. Doen er meer personen mee, dan zijn er meer rijen.

Ma Ia ta yora, eee, (2 ×)
 keuw, keuw, keuw,
 ata e cos t 'e cas (2 ×)
 wega, wega, wega,
 wapa cu meilo (2 ×).

Vertaling: Ma (moeder) Maria huilt, eee (klanknabootsing).

keuw, leeuw?
 zie, de boel, de zaak is thuis (de oogst is binnen).
 speel, speel, speel,
 wapa met meilo (speel den oogstdans?).

Talrijk zijn de variaties, die de dansenden onder het dansen zelf bedenken en die vaak ieder jaar weer anders zijn.

Bijvoorbeeld:

M'a yega, m'a yega
 te mi a mira pappa
 dje muchanan, eee.

of:

Ni mi n'a planta
 ni mi n'a coba
 ma mas chiqui
 mi biu corte, eee.

Pastoor de B. geeft nog een variatie van het vroeger gepubliceerde Solo cu luna- liedje, namelijk:

Solo cu luna, larga mi pasa
con todo mi yiu cu Dios a duna mi
breño, breño, breño
silencio na plazier
Cual bo ta stima, luna o solo.

Van de drie laatste versjes heeft de heer de B. geen vertaling gegeven.